

תרצה קלמן

דברים שרואים מלוד

המסגור של האלימות כמלחמת אזרחים לאומית מונע את היכולת להתמודד עמה כמו שמדינה נדרשת לעשות, כחלק מחובתה לשלום אזרחיה

שהמדינה כולה מתמודדת איתם מזה תקופה. את הפרעות בלוד ניתן להניח על צירים שונים. בדבריי כאן אבקש להתייחס לשלושה: הלאומי, הדתי והאזרחי. אף שהם מתערבלים בשטח לא פעם, לדעתי האבחנה ביניהם חשובה הן כדי להבין את המצב לאשורו, הן כתשתית ליצירת פתרונות מוצלחים. ככלות הסערה, הדחקה של הבעיות השונות שיצרו אותה והחמירו אותה עשויה לייצר מראית עין של שקט או שגרה, אבל אין בה תועלת ממשית. מוטל עלינו לפענח את האירועים ולפעול לתיקון המציאות. דבריי כאן הם רק קצה קרחון של מהלך כזה, שיהיה בו טיפול רציני בסוגיות שאזכיר כמו גם בסוגיות נוספות שלא אדון בהן כלל.

עיקר השיח, הן מימין הן משמאל, מתרכז בציר הלאומי, המעמיד במרכז התמונה את קיומה של מלחמה בין היהודים במדינת ישראל לבין אויביהם הערבים. ערביי ישראל, גורסת הבחירה להתמקד בציר זה, חיים בתוקף הנסיבות בתוך המדינה, אבל יש להניח שההזדהות שלהם פלסטינית. טענה זו נשמעת משמאל – בבקשה לכבד את זכותם של ערביי ישראל להתקומם נגד יהודים שגרים בסמוך להם, ולכבד את הזדהותם עם החמאס בעת לחימה. טענה זו נשמעת גם מימין – בקביעה שערבים תושבי ישראל הם לעיתים קרובות גיס חמישי המזדהה עם פעולות חמאס בעזה.

על מעטה קרח דק מבקשת לוד לתפקד, אחרי ההתפרצות הגעשית שחוותה. לא רק לוד, אף שהיא הגיעה לכותרות יותר מאשר עכו, יפו, רמלה, חיפה, או יישובים נצורים בנגב ובגליל דוגמת העיר ערד שניתוקה מהמדינה עבר מתחת לרדאר. ברחבי המדינה היו התפרעויות אלימות של אזרחים בתמיכה בחמאס, או למצער במקביל ללחימה של חמאס נגד ישראל.

הדברים שלי יתמקדו בלוד בגלל הסמליות שלה, אבל בעיקר בגלל הקרבה האישית שלי לאירועים, כלודאית מזה קרוב לשני עשורים, כמעט כל חיי הבוגרים. כאן ילדתי את חמשת ילדיי וגידלתי אותם בבית שקנינו, זוג צעיר ואידיאליסט, בתקופה שחלקים ניכרים מהעיר נשאו שלטי "למכירה". כמי שמתגוררת בחלקה הדרומי של העיר הבית שלי לא היה במוקד המהומות האחרונות, אך בעקבות כללי הקורונה של התקופה האחרונה אני מודעת היטב למרחקים בין הבית שלי לנקודות שונות במרחב הסובב. בטווח 1,000 מטר מהבית שלי התרחשו אירועי פרעות שלפני שבועיים היו מעבר לדמיון. העיר שלי בערה ועודנה רועשת.

אדם קרוב אצל עצמו, והחוויה האישית המטלטלת היא זו שמתוכה אני כותבת והיא זו שבגללה פנו אליי עורכי השילוח בבקשה להעלות את מחשבותיי על הכתב. יחד עם זאת, אני כותבת מתוך הנחה שלוד היא דוגמה – קיצונית וחמורה – לאתגרים

ובבתי כנסת בערים המעורבות, קשור גם הוא לדיון המוגבל בממד הדתי של הסיטואציה.

ציר שלישי, שצף ועלה בעוצמה רבה בלוד אך עדיין אינו מדובר מספיק, הוא הציר האזרחי: מהן החובות של המדינה לאזרחיה? מהן החובות של אזרחי המדינה כלפיה? לא פחות ואולי אף יותר משנפערה תהום בין אזרחי לוד היהודים והערבים, נשבר באופן עמוק האמון של יהודי לוד במשטרה וברשויות המדינה. זעקת הלודאים שהתקשרו למשטרה ולא קיבלו מענה, או קיבלו שיחה חוזרת למוחרת בבוקר, מתחברת להתרחשויות דומות בעכו הבווערת, בכבישי הדרום החסומים ובמקומות נוספים. אזרחים שומרי חוק גילו שרשויות המדינה אינן רואות כחלק מאחריותן את ההגנה על חייהם ועל האפשרות לקיים חיים תקינים.

המקרים הללו הם חלק מתמונה רחבה בהרבה, שאפשר להדגים בשלל אירועים נוספים שהתרחשו בעת האחרונה כמו טילים על מרחב הדרום שאינם נחשבים להסלמה, או האסון במירון שבמשך שבועות אפילו לא נפתחה חקירה מסודרת בעניינו. מבלי משים, מעגל האזרחים שהמדינה רואה את עצמה כמחויבת להבטיח את שלומם מצטמצם והולך. במקביל אנחנו חוזים בהתרחבותם של איים משגשגים וגדלים שבהם יש הכלה של היעדר מחויבות לחוקי המדינה ושל חיים מעבר לחוק. ההנחה הרווחת שאי אפשר לצפות לשמירת חוק בקרב האוכלוסייה הערבית, או האכיפה הבררנית המוצהרת של חוקי הקורונה על מערכות חינוך של מגורים שונים, הן מופעים שונים של תופעה מקבילה שבה אין אפילו אשליה של שוויון בפני החוק.

מסגור זה העניק הצדקה למעשי האלימות לא רק על ידי אנשי שמאל אלא גם על ידי אנשי ימין. הוא אף מוביל להסטת המבט מההיקף הנרחב של פשיעה אלימה בחברה הערבית המופנית נגד ערבים אזרחי ישראל, ומן ההזנחה שממנה סובלת חברה זו לפחות בהקשר זה.

ציר אחר שנוכח בשטח אך נדון באופן מצומצם בלבד הוא הציר הדתי. ערביי לוד שהתראינו בתקשורת חזרו שוב ושוב על הטענה שהפתיל שהצית את ההפגנות האלימות הראשונות היה הצורך "להגן על אל-אקצה". מבלי לקבל את הניסיון להצדיק בכך אלימות כלשהי, אני מבקשת להפנות את המבט לטענה הזו ולאופן שבו היא נדחפת אל מתחת לשטיח. לו היה מי ממקבלי החלטות מתייחס באופן רציני לרגשות דתיים של מוסלמים ושל יהודים, ומביא בחשבון את סערת הנפש שהם מעוררים, העובדה שיום ירושלים צפוי לחול בימים האחרונים של חודש הרמדאן, כמו גם העובדה שחג השבועות יחול כמה ימים אחרי תום החג המוסלמי, היו מובילות לדיונים רציניים על הצרכים שהן מעלות. במקום הכנה ארוכת טווח כזאת נתקלנו שוב בהפתעה ממה שהיה כתוב בלוח השנה, וברצף החלטות סותרות של הרגע האחרון מתוך תדהמה מעוצמת הרגשות הדתיים.

ההתעלמות מהמישור הדתי משקפת את האופן שבו גורמים חילוניים שאמונים על קבלת החלטות בהקשרים שונים מבינים את המציאות, ויש לכך השפעה על מנעד רחב של דיונים והחלטות. נראה שיש תועלת במבט לעתיד שכולל קשב לשפה דתית. משך הזמן הארוך שנדרש עד שהופנמה הפגיעה העקבית ביהודים בעלי חזות חרדית דווקא,

נמצאים בו, לעומת זאת, המשבר הפוליטי מתלכד עם הבחירה המדינתית לסגת מדרישות חוקיות, כמו גם מהגנה על זכויות האזרחים. האם נצליח ליצור שינוי?

נכון לכתובת שורות אלו לוד רחוקה מלחזור לשגרה, אף שימים בודדים מאז ההכרזה על סיום האירועים הוצאו ממנה רוב הכוחות שהובאו אליה. ברחבי העיר המלקקת את פצעייה התרחשו מאז מדי יום מגוון אירועים של הפרות חוק אלימות, בעוד המשטרה מגיבה ונוכחת באופן חלקי בלבד.

לוד הייתה מאז ומעולם מיקרוקוסמוס של אתגרי מדינת ישראל והדגמה קיצונית שלהם. בשנים האחרונות תנופת פיתוח מסיבית הצעידה את העיר בנתיבים חדשים לצמיחה, כשהיא קולטת לתוכה תושבים חדשים רבים בשכונות חדשות וותיקות. השבועות האחרונים העמידו בסימן שאלה את היכולת והרצון של המדינה לאפשר לעיר לתפקד באופן תקין, ברמת ביטחון שתספק תושבים שיש באפשרותם לבחור לחיות במקומות נוספים. מניעת הישגות של תרחיש שבו נותרים בעיר כמעט רק אלה שאין באפשרותם לעזוב צריכה להיות מטרה מרכזית של הרשויות בלוד, כמו גם במקומות רבים נוספים שבהם נפרעו פרעות בשבועות האחרונים.

הזהות שנוצרה בתקופה האחרונה בין פריפריה גיאוגרפית וחברתית לבין ירידה ברמת המחויבות של המדינה לאזרחיה מסכנת לא רק את האזרחים שלא שפר חלקם, אלא את המדינה כולה. כולנו מוכרחים להתעורר ולשנות, בטרם יהיה מאוחר.

ההתמקדות בנושא הלאומי כהסבר העיקרי לאירועים מעמיקה את השבר האזרחי, שכן היא יוצרת הפרדה בין הדרישות מקבוצות אזרחים בני מוצא שונה.

המשטרה בחרה להתייחס לאלימות קשה שאזרחים הפנו כלפי אזרחים אחרים כתופעה בלתי-נמנעת שיש להכיל מתוך הכרה ברגשות לאומיים אנטי-ישראלים, מבלי לאכוף את החוק. זכויות האזרח הבסיסיות ביותר של שמירה על החיים, הרכוש וחופש התנועה התאדו לנוכח נסיגה של המדינה מפני פורעים שקיבלו את הבמה להשתלט על המרחב הציבורי. דבריו של מפכ"ל המשטרה על "טרוריסטים משני הצדדים" ועל המשטרה כמי ש"הפרידה בין ניצים", תוך התעלמות מכשליה המביכים של המשטרה שהוא אחראי לה, מאחריותה לבעירה בשטח, ומהריק המשילותי שבחסותו הופיעו בשטח גם יהודים שסיכנו אזרחים ואת הסדר הציבורי – הם קצה מטריד של תפיסת פעולה שהובילה אותנו עד הנה.

באופן עקרוני, הציר האזרחי עשוי להיות נקודת מוצא ליצירת עתיד בטוח ומתווה להשבת הסדר על כנו. ביקום מקביל שבו תהליך כזה מתרחש, רשויות המדינה היו בוחרות להציג כיעד מחויבות לביטחון האזרחים, רכושם וזכויותיהם מחד גיסא, ותביעה נחרצת לשמירת חוק מאידך גיסא. סוגיות של זהות לאומית ודתית ורמת ההזדהות עם האתוס הצינוני לא היו נחשבות להצדקה לאלימות או לקיומם של אי התעלמות מהחוק, על פי בחירת האזרחים. באופן זה ניתן היה להשיב את האמון של התושבים ברשויות, ולהבטיח בסיס יציב לדין בשאלות הנוגעות לזהות. ביקום שאנו

תרצה קלמן היא תושבת לוד, פוסט-דוקטורנטית במחלקה להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת בן-גוריון, מנהלת אתר יועצות ההלכה של 'שמת'.